

**ПОЗНАВАЊЕ, ПРИМЕНА И ИЗАЗОВИ ПРИЛИКОМ ПРИМЕНЕ РАЗЛИЧИТИХ
ОБЛИКА РАДА У РЕАЛИЗАЦИЈИ САДРЖАЈА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА У СЕОСКИМ И
ГРАДСКИМ ШКОЛАМА ОПШТИНЕ ЛОЗНИЦА**

**Биљана Гајић
Драгана Вучинић
Јована Вучетић
Јелена Гајић
Јелена Докић**

***Апстракт:** Овај рад је посвећен облицима рада на часовима природе и друштва како у сеоским тако и у градским школама. У истраживању је учествовало 40 просветних радника са подручја општине Лозница. Циљ рада је да испитамо колико често како и на који начин просветни радници примењују наставне облике на часовима природе и друштва, као и које су им потешкоће приликом њихове примене у пракси. Доминанте методе које су коришћене су аналитичка, дескриптивна, метода анкетирања, и статистички поступци који чине хи квадрат и коефицијент контигенције. Резултати до којих смо дошли овим радом су следећи: учитељи добро познају теоријске оквири наставних облика, просветни радници дају предност садржајима приликом избора облика рада, најчешће се примењује фронтални облик рада. Групним обликом рада се постижу најбољи резултати у схватању и усвајању садржаја. Закључци до којим смо дошли су следећи: велики недостатак за реализацију облика рада су наставна средства; иако је фронтални облик рада најзаступљенији што нам показује и традиционални приступ школи и учењу, интеракција у примени фронталног облика рада показује да школа полако напредује.*

***Кључне речи:** дидактички елементи, наставни облици, ставови и мишљења просветних радника, унапређење наставе у школама.*

Увод

Под обликом рада подразумевају се начини кооперације између наставника и ученика. Све облике рада који се примењују, фронтални, групни, рад у паровима и индивидуални облик, карактерише посебан теоријски приступ и посебан начин примене.

Успех у савладавању садржаја природе и друштва директно зависи од нивоа активности и самосталности ученика у наставном процесу. Тај ниво је условљен организацијом рада на наставном часу, односно облицима рада који представљају различите начине учествовања у процесу наставе, а произилазе из различитог међусобног односа ученика, наставника и наставног рада (Ћурчић, 2006). „Наставни облици су дидактички структуриране компоненте јединствене организационе основе наставног рада којима се решавају односи и учешће наставника у ученика (учесника) у наставном раду“ (Продановић и Ничковић, 1984: 83). Постоје две групе облика рада, а то су посредни и непосредни рад. Непосредни облик карактерише онај облик у коме наставник руководи наставним процесом на класичан начин. Он је неретко главни

носилац рада на часу. Под посредним подразумева се онај облик рада који карактерише наставник који ради и усмерава наставни процес и на тај начин поспешује самосталност ученика (Осмић и Томић, 2008).

Теоријски приступ проблему

Облик наставног рада је начин активности наставника и ученика који карактерише одређена социолошка организованост па је, према томе, дидактика прихватила четири облика рада: фронтални, индивидуални, групни облик и рад у паровима.

Фронтални облик рада је карактеристичан за разредно-часовни систем наставе и у условима постојеће образовне технологије још увек је најзаступљенији. Основна су му обележја истовремени рад са свим ученицима у одељењу, једнакост градива која се учи и наставничково руковођење тим радом. Разлози за његову доминантност су: економичност у погледу улагања времена и труда, истовремено руковођење радом свих ученика, развијање социјализације, постизање релативно високог успеха ученика и сл. Поред свих својих предности, фронтални облик рада има и своје недостатке. Он се организује имајући у виду просечног ученика и не узима у обзир могућност бољих и слабијих ученика (Ћурчић, 2006). Колективни (фронтални) облик рада карактерише заједнички, симултани рад свих ученика под истим радним условима и у директном радном контакту са наставником (Продановић и Ничковић, 1984: 88). Ученици усвајају наставне садржаје помоћу наставничкове директне помоћи, односно његовог подучавања. Овај облик рада се зове и систем директног поучавања. Предност је што је најеконичнији, а мана што обилује недостатком индивидуализације (Пољак, 1984). На основу дефиниција наведених аутора можемо да закључимо да овај облик рада карактерише заједнички рад свих учесника у наставном процесу, па му је основна предност што је економичан, а највећа мана што сваког ученика третира на исти начин.

Групни облик рада - настаје поделом ученика једног одељења на више или мање група које самостално, под индиректним руковођењем наставника извршавају исте или различите задатке и о резултатима свога рада обавештавају одељенски колектив. Значајан елемент методичког обликовања групног рада је формирање група и припрема простора за рад. У пракси се формирају групе различитих величина, обично од 3 до 7 чланова. У складу с тим врши се и припрема радног простора, одвојено за сваку групу. Предност групног облика рада огледа се у томе што су главни носиоци наставног процеса сами ученици. Они су доведени у директан однос према образовно-васпитним садржајима и изворима сазнања природе и друштва, па је њихова самостална активност основна претпоставка успеха у том раду. Предност групног облика рада огледа се и у повећаној активности и максималном ангажовању ученика у групама, у успостављању најдиректније сарадње међу члановима група чиме се ученици привикавају на међусобну помоћ и толеранцију у комуникацији. Групни облик рада има и недостатака који, углавном, произилазе из непотпуне организације и припреме, а односе се на неекономичност и „лутања“ ученика док не стекну одређену сналажљивост и вештину рада у групи (Ћурчић, 2006). Овај облик рада карактеришу следећа дидактичка обележја: адекватан састав групе, специфична организација групног рада, перманентна комуникација, контактирање у раду са другим групама (Продановић и Ничковић, 1984). У групном облику рада одељење се дели на групе и свака група има свој задатак који треба да оствари. Предности овог рада су што развија социјализацију међу ученицима, а највећа мана је што неретко школа није довољно опремљена за овај тип облика рада (Томић и Осмић, 2008).

Рад у паровима је један од иновативних организационих облика који у последње време побуђују интерес дидактичара, односно методичара. То је такав облик рада у којем два ученика заједнички решавају постављени задатак.. Применом овог облика рада, наставник проширује и осавременује структуру васпитно-образовног процеса природе и друштва. Овим организационим обликом доприноси се мењању процеса учења, положаја и функције ученика који узимају активније учешће у свим етапама образовно- васпитног процеса природе и друштва (Ћурчић, 2006). Према (Продановић и Ничковић, 1984) рад у пару има много већу примену у наставној пракси него теоријску разраду у дидактичкој теорији. Овај облик рада је заштићен од деформације негативног индивидуализма. Рад у пару обухвата неколико корака, а то су: припремна фаза, фаза самосталног истраживачког рада и фаза презентације резултата (Осмић и Томић, 2008).

Индивидуални облик рада подразумева самосталну активност ученика у којој, под руководством наставника и без размене информација, ученици испуњавају постављене задатке. Према томе, он представља вредност за појаву интезивне активности која зависи од услова примене и од организације индивидуалног рада. Индивидуални рад може имати различите облике и садржаје. Облици могу бити истоврсни и диференцирани. Ако су задаци истоврсни, инструкције се дају фронтално свим ученицима, одједном. Ако су задаци нешто тежи, односно диференцирани, онда је рационалније унапред припремити тзв. инструктивни лист. Тако, на пример, организација часа обухвата припрему за рад и методски поступак у раду. Предности индивидуалног облика рада: ученици се индивидуално стављају у непосредан однос према задацима које морају самостално решити; индивидуалним обликом рада ученици се упућују на самосталност у раду уопште, која им је потребна у решавању различитих задатака изван учионице; на излетима и екскурзијама користе се индивидуални задаци за боље и слабије ученике да се потпуније искористе њихове сазнајне могућности. Недостаци индивидуалног облика рада: незнатна сарадња међу ученицима и са наставником, не развија се способност вербалног изражавања, јаче се испољавају индивидуалне црте (Ћурчић, 2006). „Индивидуални облик рада се може наћи у следећим варијантама: усмеравани или вођени индивидуални рад и слободни или потпуно самостални индивидуални рад“ (Продановић и Ничковић, 1984, 85-86). Предност овог облика рада је што ученици уче како да уче, а мана је што се ученици не изражавају вербално (Томић и Осмић, 2008)

Методолошки оквир истраживања

Основни **циљ** истраживања је да се испитају ставови и мишљења просветних радника, о облицима рада у наставном процесу како заступљеностима тако критеријумима као и могућностима и ограничењима у настави природе и друштва.

Циљ је операционализован кроз следеће задатке истраживања:

1. Утврдити да ли наставници теоријски познају суштину облика рада у настави природе и друштва и који критеријум користе приликом избора неког од облика рада.
2. Утврдити који облик рада наставници најчешће примењују у настави природе и друштва.
3. Утврдити најчешће проблеме приликом примене облика рада у наставној пракси.

Општа **хипотеза** гласи: *Претпоставља се да наставници поседују потребна знања и квалитетно примењују све облике наставног рада, како у сеоским тако и у*

градским школама и на тај начин доприносе бољем усвајању и разумевању садржаја у настави природе и друштва.

Посебне хипотезе :

Претпостављамо да наставници теоријски познају суштину облика рада у настави природе и друштва и да приликом избора одређеног облика рада предност дају садржајима.

Претпостављамо да просветни радници најчешће примењују фронтални облик рада код реализације садржаја природе и друштва, а да се групним обликом рада постижу најбољи резултати у реализацији и усвајању садржаја.

Претпостављамо да просветни радници сматрају да је недостатак наставних средстава, првенствено у сеоским школама, једна од највећих потешкоћа у примени разноврсних облика рада.

Узорак истраживања

Популацију истраживања чине 40 (четрдесет) просветних радника, из основних школа са простора општине Лозница. У анкети је учествовао подједнак број проствених радника како у сеоским тако и у градским школама по 20 (50%). У односу на пол испитаних просветних радника у анкетирању је учествовало 13 (32,50%) мушкараца и 27 (65,50%) жена. Просветни радници који имају до 5 година стажа 3 (7,50%), од 5 до 15 година има 4 (10%), од 15 до 25 година стажа 14 (35%), 25-35 година стажа 12 (30%), преко 35 година, њих 5 (12,50%). Од укупног броја испитаних просветних радника 40 (100%) у анкети је учествовало 26 (65%) професора разредне наставе, 8 (20%) су наставници разредне наставе односно имају вишу школу, а само 6 (15%) испитаника су мастер учитељи. Реализација истраживања је била извршена у фебруару 2019. године у просторијама наведених школа. Обележја испитаника (средина у којој се школа налази) узете су као независне варијабиле, док су зависну варијаблу чинили ставови просветних радника о заступљености облика рада у реализацији наставе на часовима природе и друштва. Пошто највећи број испитаника има високу школску спрему, ова категорија је искључена из анализе као и године радног стажа, јер испитаници нису уједначени. Приликом статистичке обраде података користили смо :

- Фреквенцију (f) као мере пребројавања;
- Процент (%) као мере релативног односа појава
- Хи-квадрат тест (χ^2) мера статистичке значајности разлика између истраживачких варијабли и
- Коефицијент контингенције (C) као мера повезаности (Пашалић, 2012).

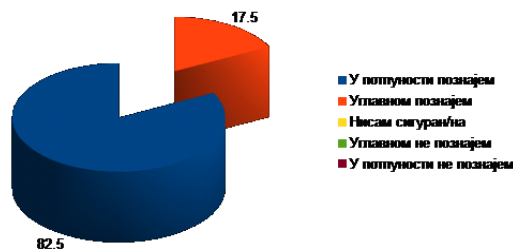
Анализа и интерпретација резултата истраживања

Резултати истраживања су груписани и анализирани путем помоћних хипотеза.

Наставници теоријски познају суштину облика рада у настави природе и друштва и да приликом избора одређеног облика рада предност дају садржајима.

Основно питање за ову хипотезу је да просветни радници оцене колико добро теоријски познају природу и суштину наставних облика у настави природе и друштва. Задатак просветних радника је био да у скали Ликертовог типа одаберу онај који одговара њиховим предзнањима о овој теми. Од укупног броја анкетираних просветних радника 40 (100%) њих 33 (82,50%) у потпуности теоријски познаје суштину облика

рада у настави природе и друштва, њих 7 (17,50%) углавном познају, док одговоре *нисам сигуран/на, углавном не познајем* и *никако не познајем* нико није одабрао. Њихови ставови изражени су у процентима и представљени Графиконом 1.

Графикон 1. Теоријске основе наставника о природи и суштини наставних облика у настави природе и друштва

Чињеница да 33 (82,50%) радника је у потпуности сигурно у своја знања указује на то да просветни радници теоријски знају природу и суштину наставних облика у настави природе и друштва, али ове резултате не можемо са сигурношћу узети као тачне, јер на питање која је разлика између појмова индивидуалног и индивидуализованог чак њих 4% истакло да је то исти појам. Разлог за то је што су несигурни у теоријске оквире свога знања и што су под јаким утицајем традиционалне школе па се не повећују индивидуализму ученика.

На питање која је предност у избору облика рада, односно да ли је то садржај или састав одељења већина просветних радника је истакла да предност дају садржајима. Резултати су приказани у Табели 1.

Табела 1. Пресудност у избору облика рада

Садржај	Састав одељења
77,50%	22,50%

Тестирањем хипотезе одговарајућим статистичким поступцима утврђено је да не постоји статистички значајна разлика између сеоских и градских школа које су приступиле анкети. У погледу средине у којој се школа налази $\chi^2=2,32$ са $df=1$ и $C=1,54$ $p=0,10-0,90$ нису на нивоу $p<0,05$ те можемо закључити да не постоји повезаност између средине у којој се школа налази са прилагођавањем облика рада како садржају тако и одељењу.

Табела 2. Статистичка показатељ повезаности средине у којој се школа налази са пресудношћу у избору облика рада

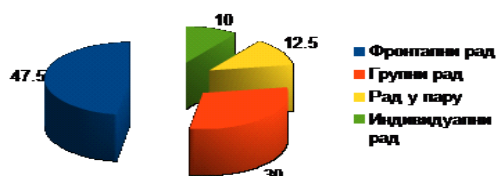
Категорија	Хи квадрат	df	p	Коефицијент контингенције (C)
Средина	2,32	1	0,10-0,90	1,54

При погледу на статистичке параметре уочавамо да средина није препрека која условљава разлике приликом одабира наставних облика у складу са садржајем, односно саставом одељења.

Уочено је да не постоји статистички значајна разлика између средина, јер вредности анализираних параметара није на нивоу $p<0,05$, чиме је хипотеза потврђена. Средина није препрека за услов облика рада јер наставници како у сеоској тако и у градској средини настоје да превазиђу примену само једног облика рада и онда комбинују облике рада у зависности од саме наставне јединице и услова које имају у самој школи као и предности и мана тих облика рада. Велики утицај на правилну примену облика рада омогућава доступност информација путем интернет страница.

Претпостављамо да просветни радници најчешће примењују фронтални облик рада код реализације садржаја природе и друштва, а да се групним обликом рада постижу најбољи резултати у реализацији и усвајању садржаја.

Од укупног броја анкетираних просветних радника (40) два најчешће примењивана облика рада на часовима наставе природе и друштва су фронтални облик рада који примењује њих 19 (47,50%) и групни облик рада 12 (30,00%), док рад у пару примењује само 5 (12,50%), односно индивидуални облик рада њих 4 (10,00%). Њиховим ставови су изражени у процентима и представљени Графиконом 2.

Графикон 2. Најчешће примењен облик рада у настави природе и друштва

На основу предоченог можемо закључити да просветни радници најчешће користе фронтални облик рада што нам говори да је школа и даље под утицајем традиционалних начина извођења наставе.

На основу резултата истраживања, који се налазе у Табела 3 где се њих 67,50% слаже да постоји интеракција приликом примене фронталног облика, њих 22,50% делимично слаже, док се њих само 10% у томе не слаже, можемо закључити да просветни радници теже да превазиђу предавачку наставу приликом примене фронталног облика рада и да желе да раде на успостављању интеракције у самој настави.

Табела 3. Статистички приказ интеракције у фронталном облику рада

Тврдње	Слажем се	Делимично се слажем	Не слажем се
Укупно	67,50%	22,50%	10,00%

У погледу утицаја средине (Табела 4) у којој се школа налази на јављање интеракције у фронталном облику рада не постоје статистички значајне разлике изражене кроз χ^2 и коефицијент контингенције при чему су сви анализирани параметри на нивоу значајности $p < 0,05$. На основу предочених резултата у погледу средине у којој се школа налази можемо закључити да не постоји статистички значајна разлика између средине интеракције приликом извођења фронталног облика рада. Резултати су приказани у Табели 4.

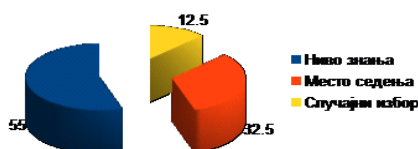
Табела 4: Статистички показатељ повезаности средине у којој се школа налази са интеракцијом приликом извођења наставе помоћу фронталног облика рада

Категорија	Хи квадрат	df	p	Коефицијент контингенције (C)

Средина	0,72	2	0,95-0,975	0,85
---------	------	---	------------	------

При погледу на статистичке анализе уочавамо да средина у којој се школа налази није одлучујући фактор који утиче на заступљеност интеракције у настави приликом коришћења фронталног облика рада. Вредност статистичких показатеља нису значајне на нивоу $p < 0,05$ те се не може говорити о статистички значајној повезаности између истраживачких варијабила. Просветни радници како из сеоске тако и из градске средине подједнако сматрају да је заступљена интеракција приликом примене фронталог облика рада. На овај начин се превазилазе оквири традиционалне наставе, који сматра да су ученици пасивни у настави и да је предавачка настава најбоља.

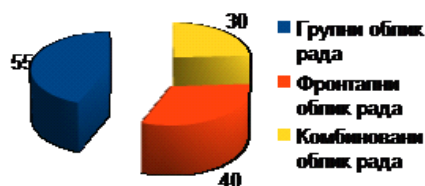
Од укупног броја анкетираних просветних радника њих 22 (55,00%) истичу да парове формирају на основу знања, 13 (32,50%) на основу места седења, док само њих 5 (12,50%) формирају парове по критеријуму случајног избора. Критеријуми по којима се формирају парова су представљени помоћу Графикана 3. „Поље рада у тандему, удруживањем двојице, природно је веће од поља рада самостално ангажованог појединца“ (Продановић и Ничковић, 1984: 86). Веома добар начин формирање парова је на основу нивоа знања где се парови формирају тако да помажу једни другима и да се развија социјализација и мотивација ка једном заједничком циљу коме теже. Уколико се парови формирају на основу места седења, онда се они јако добро познају па ће и за сам циљ бити доста мотивисани, док за парове који се формирају на нивоу случајног избора неретко се може десити или да њихов рад буде изузетно добар или јако лош, јер се не формирају према неким критеријумима него потпуно насумично. Веома је важно да се примењују смене парова да би се на тај начин остварила интеракција свакога ученика са сваким и створила позитивна клима у одељењу као и да би сами ученици били мотивисани за рад.

Графикон 3: Начини формирања парова

Овакви резултати указују да се просветни радници темељно припремају за наставу и да ништа не препуштају случајностима, већ да имају унапред испланиран начин формирања парова који подразумева константно праћење и темељну подлогу за то.

На питање којим обликом рада се постижу најбољи резултати, од 40 (100%) просветних радника њих 22 (55%) је одговорило да је то помоћу групног облика рада, њих 16 (40%) помоћу фронталног облика рада, док је 12 (30%) истакло да се најбољи резултати постижу путем комбинованог облика рада. Резултати облика рада помоћу којих се постижу најбољи резултати приказани су Графиконом 4.

Графикон 4. Облици рада помоћу којих се постижу најбољи резултати у усвајању и реализацији садржаја у настави природе и друштва

Анализирајући овај графикон можемо да закључимо да је већина просветних радника и те како свесна да је за постизање добрих резултата кључна социјализација и интеракција. Осмић и Томић истичу: „Групни облик рада омогућује регулисање темпа рада код сваког ученика (јаче је индивидуализиран од фронталног облика рада)“ (Осмић и Томић, 2008: 186)

Просветни радници сматрају да је недостатак наставних средстава, првенствено у сеоским школама, једна од највећих потешкоћа у примени разноврсних облика рада.

На питање шта је највећи недостатак индивидуалног облика рада, просветни радници из обе средине су имали три понуђене опције а то су: недостатак комуникације, неприлагођеност ученику као и затварање у себе. Резултати су приказани у Табели 5.

Табела 5. Недостаци индивидуалног облика рада

Тврдње	Недостатак комуникације	Неприлагођеност ученику	Затварање у себе
Укупно	32,50%	55,00%	12,50%

Оно што смо претпоставили то се и показало тачно, највећи проблем индивидуалног облика рада је неприлагођеност ученику, односно његовом темпу учења. Разлог томе је што школа нема довољно средстава, а ни начина како да сваки ученик напредује у складу са својим способностима.

У погледу повезаности средине у коме се школа налази и недостатака приликом извођења наставе природе и друштва помоћу индивидуалног облика рада постоје статистички значајне разлике изражене кроз Хи квадрат (χ^2) и коефицијент контингенције (C) при чему су сви анализирани параметри на нивоу $p < 0,05$. Судећи према резултатима у погледу средине у којој се школа налази, има значајних статистичких показатеља да постоји повезаност између средине у којој се школа налази са недостацима индивидуалног облика рада што смо и приказали (Табела 6).

Табела 6. Статистички показатељ повезаности средине у којој се школа налази са недостатком индивидуалног облика рада

Категорија	Хи квадрат	Df	p	Коефицијент контингенције (C)
Средина	17,66	2	<0,005	4,25

Увидом у резултате статистичке анализе можемо закључити да средина у којој се школа налази и те како утиче на став о томе који су недостаци приликом извођења наставе помоћу индивидуалног облика рада те можемо говорити о статистичкој значајности. Разлоге за повезаност можемо наћи у ставу просветних радника према индивидуализацији односно колективизацији и ставу према традиционалној, односно савременој школи као и самом систему у настави, где се и даље настава не прилагођава појединцу већ колективу, где предњачи традиционални став сеоских школа. На овај начин хипотеза је одбачена, јер је јако битна сама средина где се школа налази.

Задатак просветних радника је био да уз скали Ликертовог типа одаберу онај одговор који одговара њиховим ставовима о недостацима групног облика рада.

Резултати су представљени у Табели 7.

- 1-у потпуности се слажем; 2- углавном се слажем;
 3- нисам сигуран/ла; 4- углавном се не слажем;
 5- у потпуности се не слажем

Табела 7. Тврдње везане за групни облик рада

Тврдње	1.	2.	3.	4.	5.
Групни облик рада захтева превише времена	35,00%	27,50%	10,00%	15,00%	12,50%
У групном облику рада тешко је одржати дисциплину	32,50%	22,50%	20,00%	12,50%	12,50%
Недостатак наставних средстава отежава примену групног облика рада	42,50%	27,50%	10,00%	10,00%	10,00%

На основу Табеле 7 можемо закључити оно и што смо претпоставили, а то је да је недостатак групног облика рада првенствено мањак наставних средстава. Овај проблем је посебно велики у сеоским школама, јер су много мање опремљене наставним средствима, него што је то случај са градским школама. Велики проблем је и одржавање дисциплине, потово ако се ради о млађем школском узрасту. Недостатак се може превазићи уколико се наставна средина прилагоди и преобликују наставна средства у складу са својим могућностима на квалитетан и адекватан начин. Уколико школа није довољно опремљена, ученици могу записивати одговоре у свеске или неку наставну једницу која је погодна реализовати у природи па ученицима касније дати одштампан материјал претходно припремљен.

У погледу утицаја средине у коме се школа налази на недостатке приликом извођења наставе природе и друштва помоћу групног облика рада постоје статистички значајне разлике изражене кроз Хи квадрат (χ^2) и коефицијент контигенције (C) при чему су сви анализирани параметри на нивоу $p < 0,05$. Судаћи према резултатима у погледу средине у којој се школа налази, има значајних статистичких показатеља да постоји повезаност између средине у којој се школа налази са недостацима групног облика рада што смо и приказали (Табела 8). Како се овде ради о ограниченим вредностима, веома је битно нагласити да и сеоска и градска средина настоје превазићи недостатке групног облика рада и набавити или барем прилагодити постојећа средства овом облику рада који се све више и чешће треба да примењује у настави.

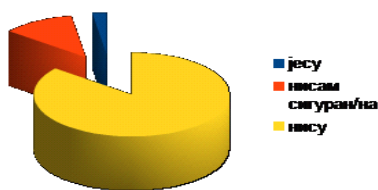
Табела 8. Статистичко показатељ повезаности средине у којој се школа налази са недостацима групног облика рада

Категорија	Хи квадрат	df	p	Коефицијент контигенције (C)
Средина	18,42	4	<0.005	4,30

Увидом и добијене резултате уочавамо да је средина јако повезана са ставовима о недостацима групног облика рада. Разлог за то можемо тражити у мањкавости наставник средстава, традиционалог приступа настави као и у неекономичном начину

рада просветних радника. Оно што смо у хипотези претоставили то се и показало тачно.

На тврдњу која гласи да су индивидуалност и индивидуализованост исти појмови њих 36 (90%) је одговорило да нису, њих 3 (12,5%) да нису сигурни, док је 1 (2,5%) одговорило да јесу. Њихови одговори представљени су Графиком 5.

Графикон 5: Ставови просветних радника према појмовима индивидуалног и индивидуализованог

Овај графикон нам показује да наставници нису били искрени када су дали одговор да већина њих у потпуности теоријски познаје суштину и природу наставних облика, јер појам индивидуалног и индивидуализованог нису исти.

Закључак

Просветни радници подједнако добро познају облике рада како у сеоским тако и у градским школама. У неким ставовима постоје евидентне разлике. Разлог за то можемо тражити у недовољног ангажованости, прилагођавању и усавршавању просветних радника у процесу као и неодустајању од традиционале школе. У великом проценту просветни радници поштују одређене постулате саме наставе и овај истраживачки рад је још један доказ да облици рада у настави представљају важан сегмент успешности у процесу наставе и учења. Надамо се да ће просветни радници што више примењивати облике рада у наставном процесу, те да ће знања бити квалитетнија и трајнија. Овим радом смо дали подлогу за неко детаљније истраживање неког одређеног облика рада као и већу могућност да се просветни радници у већој мери окрену интерактивном учењу и да подстичу социјализацију као и да превазилазе традиционалне наставне оквире. Овај рад је осврт на тренутно стање у неколико основних школа и његов циљ је да се увиде мане које просветни радници чине у настави као и предности одређеног облика рада како у сеоским тако и у градским школама. Значајнија мана како у селу тако и у граду је у томе што је и даље фронтални облик рада најзаступљенији и што је јако тешко превазићи традиционални приступ учењу у школама. Веома је битно да се старије генерације просветних радника едукују у смеру превазилажења недостатака које са собом носи непосредни облик рада, а да млађи наставници са факултета излазе са отвореним погледом ка иновацијама и кооперативности. Велики проблем је и што се сваки ученик гледа истим очима па настава није у складу са темпом којим ученик може да напредује. Начин превазилажења ових проблема је едукација и већа ангажованост наставника да се посвети, у складу са временом, сваком појединачном ученику. Изузетно је важно наставна средства прилагодити групном облику рада у сеоској школи да би се на тај начин превазишао неиновативан приступ настави која се реализује само путем фронталног облика рада.

Литература

- Осмић, И., Томић, Р. (2008). *Дидактика*. Сребреник: Селимплекс.
- Пашалић, С. (2012). *Методологија научно-истраживачког рада*. Бијељина: Педагошки факултет.
- Продановић, Т., Ничковић, Р. (1974). *Дидактика*. Београд: завод за уџбенике и наставна средства.
- Пољак, В. (1984). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Симеуновић, В., Спасојевић, П. (2009). *Савремене дидактичке теме*. Бијељина: Педагошки факултет.
- Ђурчић, М. (2006). *Методичка и организациона структура наставе природе и друштва*. Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.

PREVALENCE OF DIFFERENT APPROACHES IN THE REALIZATION OF SOCIETY AND NATURE SUBJECT IN RURAL AND URBAN SCHOOLS

Summary

In the first part of the paper, theoretical foundations of teaching forms are explained. In the second part of the paper, the attitudes and opinions of educators about the representation of forms of teaching are analyzed. The research involved 40 teachers from the municipality of Loznica. Prevailing methods used are analytical, descriptive, survey method, chi-square and contingency coefficient. The results we have come to in this paper are as follows: teachers know the theoretical frameworks of teaching forms, teachers give preference to content when choosing a form of work, there is no relationship between the environment and its influence when choosing the form of work, the frontal teaching and group forms of work are most often applied. There is a connection between the environment and the attitude about the flaws of the group forms of work, as is with the individual form of work. The best academic results are achieved with the form of work in groups. The vast majority of educators know the difference between the concepts of individual and individualized. The conclusions we came to are as follows: a major disadvantage for the realization of group forms of work in rural schools is lack of teaching resources; although they also apply the group form of work, the frontal form of teaching is still the most frequently used, which shows a traditional approach to school and learning; we can see that the school is focused on the average student rather than the individual, which also is proof of this statement; interaction during application of the frontal form of teaching shows that the school is progressing slowly.

Key words: didactic elements, forms of teaching, courses and opinions of teachers, improvement of teaching in school.